

UDK 811.163.6'35''2001''

Špela Arhar

Ljubljana

O NABORU IN PREDSTAVITVI SLENGA V SLOVARJU SLOVENSKEGA PRAVOPISA

1 Predstavitev problema

Sleng je socialna zvrst jezika, za katero je značilna hitra spremenljivost. Skoraj v celoti je vezan na govorna besedila in je pravorečno precej nepredvidljiv. Nabor slengovskega izrazja, ki bi bil relevanten za daljše časovno obdobje, je torej že sam po sebi nemogoč; normiranje pravopisne in pravorečne podobe slengizmov je sploh vprašljivo – če se slovar tega loti, mora nujno izhajati iz rabe in ne le iz sistema jezika.

Slovar Slovenskega pravopisa (SSP) navaja tudi slengovsko izrazje, ki nas na tem mestu zanima z dveh vidikov:

- a) nabor besedja, predvsem s stališča ažurnosti;
- b) predstavitev besedja v SSP, predvsem njegova naglasna podoba.

Nabor je mogoč iz

- a) zapisanega, predvsem umetnostnega besedila, v katerem ima sleng vlogo dosega-nja posebnih stilnih učinkov,
- b) govornega jezika. Ker korpusa govornih besedil še nimamo, ostaja anketi-ranje najboljši način za ugotavljanje aktualne rabe.

2 Anketi in njihovi rezultati

Izvedla sem dve anketi, prvo nabornega in drugo primerjalnega tipa. Anketirana populacija je bila sicer številčno skromnejša, rezultati pa so glede na zastavljeno vprašanje vredni pozornosti.

2.1 Naborna anketa

Najprej sem želela zbrati nekaj živih slengovskih besed in preveriti, kaj nam o njih pove SSP. Petdeset študentov letošnjega tretjega letnika slovenistike na Filozofski fakulteti¹ je moralo napisati čimveč slengizmov, ne glede na to, kako pogosto jih uporabljajo (načelo nevihte možganov oz. asociativna tehnika²). Vrnjenih je bilo šestinštirideset anket.

¹ Zavedam se problema nerazpršenosti anketirane populacije; deloma ga je odpravila druga anketa.

² Vprašanci so v omejenem času zapisali slengizme, kakor so jim prišli na pamet. Tako sem dobila nabor, ki ga najbolj povezujejo z obravnavano socialno zvrstjo. Ne gre nujno za besede, ki jih največ uporabljajo – s tem se je ukvarjala druga anketa – ampak za besede, ki so jim v zvezi s slengom najbolj reprezentativne.

Na tem mestu me zanimajo le besede, ki so se na anketnih listih največkrat pojavile. V Tabeli 1 navajam tiste, ki jih je zapisalo vsaj deset študentov (21 % vprašanih). Ob besedah je navedena pogostnost pojavitve, v drugem stolpcu pa ne/prisotnost v SSP.

Tabela 1

Beseda	Frekvenca pojavitve	Prisotnost v SSP	Beseda	Frekvenca pojavitve	Prisotnost v SSP
<i>kul</i>	40	ne	<i>mega</i>	17	da
<i>ful</i>	38	ne	<i>the best</i>	15	ne
<i>itak</i>	29	ne*	<i>frend</i>	14	da
<i>šit</i>	26	ne	<i>halo</i>	11	ne*
<i>valjda</i>	25	ne	<i>bejba</i>	11	da
<i>sori</i>	25	ne	<i>šur</i>	10	ne
<i>fak</i>	21	ne	<i>über</i>	10	ne
<i>stari</i>	19	ne			
<i>kao</i>	18	ne			

* SSP besedo navaja, vendar ne v slengovski rabi.

Od šestnajstih besed, ki so jih vprašani najpogosteje povezovali s slengom, navaja SSP le tri.

2.2 Primerjalna anketa

V drugi anketi sem izpostavila dve vprašanji:

- pogostnost rabe določenih slengizmov in
- naglasno podobo nekaterih prevzetih besed (slengizmov in neslengizmov, ki pa so v rabi med mladimi).

Anketa je bila opravljena med 93 mladimi – starost od 15 do 24 let. Od tega je 72 študentov, 10 je zaposlenih, 7 srednješolcev in 4 osnovnošolci.

2.2.1 Sleng v rabi

Iz *Pravil* (paragraf 1060) sem izpisala besede, ki so ob razlagi pojma sleng navedene kot zgledi rabe: *grebator*, *bejba*, *keš*, *žurka*, *nakladati*, *težačiti*, *odštekan* (*biti*). Seveda poleg teh SSP navaja še mnoge druge, prve štiri naključno najdene so bile *bajbaj*, *čao*, *frend* in *ojla*. Te besede so mi predstavljale vzorec v SSP sprejetega slengovskega besedja.³

Drugi vzorec so bile besede, pridobljene s prvo anketo – tiste, ki jih je zapisalo več kot 40 % študentov (pogostnost 18 ali več). Besede iz obeh skupin sem zapisala v pomešanem vrstnem redu, anketiranci pa so s trostopenjsko lestvico ocenjevali, kako pogosto jih uporabljajo. Za večjo preglednost sem ob obravnavi rezultatov besedje spet ločila in ga predstavljam v dveh tabelah, v Tabeli 2 so besede iz SSP-ja in v Tabeli 3 anketno nabrane besede.

³ Vzornost utemeljujem zlasti z zgledi ob razlagi *slengovsko*.

Presenetljivo je, da slengizmov z veliko pogostnostjo rabe kot *sori*, *ful*, *šit*, še *itak* in *valjda* SSP ne navaja. Pri prvih treh se odpira še pravopisna problematika (kot tudi pri *kul* in *fak*), ki zaenkrat pač ostaja nerešena. Po drugi strani pa se kaže nekaj besed kot *bajbaj*, *bejba*, *težačiti* in *grebator*, ki jih SSP navaja, uporabljajo pa se zelo redko. Vsaj na podlagi opravljenih anket lahko ugotovimo, da je nabor slengovskega besedja v SSP vprašljiv.

Tabela 2

Beseda	Uporabljam redko ali nikoli	Včasih uporabljam	Pogosto uporabljam
<i>bajbaj</i>	90	3	/
<i>bejba</i>	74	19	/
<i>čao</i>	19	60	14
<i>frend/-ica</i>	15	64	14
<i>grebator/-ka</i>	68	25	/
<i>keš</i>	21	23	49
<i>nakladati</i>	13	62	18
<i>odštekan (biti)</i>	20	68	5
<i>ojla</i>	40	14	39
<i>težačiti</i>	85	8	/
<i>žurka</i>	22	21	50

Tabela 3

Beseda	Uporabljam redko ali nikoli	Včasih uporabljam	Pogosto uporabljam
<i>fak</i>	4	56	33
<i>ful</i>	/	1	92
<i>itak</i>	10	25	58
<i>kao</i>	16	36	41
<i>kul</i>	31	39	23
<i>sori</i>	/	/	93
<i>stari/-a</i>	41	33	19
<i>šit</i>	3	11	79
<i>valjda</i>	17	22	54

2.2.2 Naglasna podoba nekaterih prevzetih besed

Zadnje vprašanje, katerega se na tem mestu samo dotikam, se nanaša na prozodijo. Že površen pregled SSP-ja odpre problematiko števila naglasov npr. v kraticah (očitna je težnja k predpisovanju enonaglasnosti) in kakovosti naglašanih e-ja in o-ja pri prevzetih besedah; zlasti pri slengizmih se zdi predpisovanje ožine v primerih kot npr. *frénd*, *kéš* neupravičeno.

Da bi preverila, ali dejansko prihaja do razhajanj med rabo in naglasno podobo, ki jo predpisuje SSP, sem v anketo vključila deset prevzetih besed, ki sicer niso vse označene za slengovske, se pa, kot rečeno, uporabljajo med mladimi; navajam jih s prozodičnimi lastnostmi SSP-ja: *frénd*, *snack bar* [snék bár], *jazzband* [džézbénd-], *keš*, *PC* [pecé], *CD-RÓM* [cedé], *okêj*, *tóples*, *backhand* [békhend-] in *come back*

[kám bék]. Anketiranci so besede glasno prebrali, označila sem naglasno mesto in kakovost naglašene samoglasnika; niti ena od navedenih besed ni imela takšnih prozodičnih lastnosti, kot jih navaja SSP. Za natančnejšo predstavitev rezultatov na tem mestu ni prostora, zato samo povzemam:

- a) širino naglašene e-ja brez dvoma ohranjajo naslednje besede: *frend*, *keš*, *snack bar*, *jazzband* (če je dvakrat naglašena, ima ta beseda široka oba e-ja). Prav tako se ohranja širina naglašene o-ja v besedah *toples* in *okej*;
- b) dva naglasa imata besedi *PC* (najpogostejša je še vedno izgovorjava [písí], ki je SSP ne navaja) in *CD-ROM* [céderóm]. *Jazzband*, *comeback* in *snack bar* se naglašujejo variantno, pogosteje le na prvem zlogu, včasih pa dvakrat. *Okej* izgublja dvonaglasnost – več kot pol vprašanih jo je naglasilo le enkrat;
- c) *backhand* ima v izgovoru dve varianti, prevzeto [békend] in originalno [bèkhênd]. SSP-jeva različica [bèkhend] se ne uporablja.

3 Sklep

Na podlagi ankete lahko sklepamo, da SSP ne prinaša aktualnega in za mlajšo generacijo reprezentativnega slengovskega besedja, obenem pa slengizmom predpisuje naglasno podobo, veljavno za pravorečno normo knjižnega jezika. Uvedba slenga v SSP se zaenkrat kaže kot neposrečena.